

ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

ΤΕΥΧΟΣ 109 & 110

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

REVIEW
OF COUNSELLING AND GUIDANCE

Ειδικό τεύχος:

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ:

«Η Επαγγελματική Αγωγή στην Ελλάδα και τον κόσμο»

Το Συνέδριο αφιερώνεται στη μνήμη του Σπύρου Κρίβα,
πρωτεργάτη του χώρου της Συμβουλευτικής και της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. πεδίο

2017

*Λαμπρινός Ευστ. Πλατυπόδης**
**Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ**

Στο έργο του Πλάτωνος εξέχουσα θέση έχει η παιδεία. Η Πολιτεία συγκεκριμένα είναι εκείνος ο πλατωνικός διάλογος που ενδελεχώς εξετάζονται και συζητούνται οι έννοιες της δικαιοσύνης και της παιδείας. Την πλατωνική Πολιτεία την συγκροτούν τρεις καταξίαν και όχι κατά περιουσίαν τάξεις, οι βασιλείς-βασιλείς, οι φύλακες και οι δημιουργοί. Η τάξη των δημιουργών, δηλαδή των επαγγελματιών παράγει με την εργασία της τα αγαθά, υλικά και πνευματικά που έχει ανάγκη η πολιτεία. Ο Πλάτων αξιώνει παιδεία για όλους, προκειμένου οι πολίτες και τη δουλειά τους καλά να κάνουν, αλλά και να συνεργάζονται αρμονικά με τους συμπολίτες τους, που όλοι από κοινού έχουν μοναδικό σκοπό την ευτυχία της πόλης, μέσα στην οποία βρίσκεται και η δική τους.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδεία, Δικαιοσύνη, Επάγγελμα, Ευτυχία.

Στο έργο του Πλάτωνος εξέχουσα θέση έχει η παιδεία και όλες οι συναφείς έννοιες προς αυτήν. Η *Πολιτεία* και οι *Νόμοι* είναι εκείνοι οι πλατωνικοί διάλογοι που ενδελεχώς εξετάζονται και συζητούνται στον πρώτο από τον Σωκράτη και τους συνομιλητές του και στον δεύτερο απόντος για πρώτη φορά σε πλατωνικό διάλογο του Σωκράτους οι έννοιες της παιδείας, της εκπαίδευσης και της αγωγής. Σχετικά με την *Πολιτεία*, ο γάλλος Διαφωτιστής, Ρουσσώ αναφέρει στο έργο του *Αιμίλιος* ότι πρόκειται για την ωραιότερη πραγματεία αγωγής που έχει γραφθεί ποτέ (Ρουσσώ, χχ, σ.8). Η *Πολιτεία* ή *Περί Δικαίου* έχει ως κεντρικό θέμα τη δικαιοσύνη, από την οποία εν πολλοίς εξαρτάται η ευτυχία των αν-

θρώπων. Ο Πλάτων λοιπόν επινοεί μια ιδανική πολιτεία, την *καλλίπολη*, όπου την συγκροτούν τρεις καταξίαν και όχι κατά περιουσίαν τάξεις, οι δημιουργοί, οι φύλακες και οι βασιλείς-φιλόσοφοι. Την πολιτεία αυτή θα κυβερνούν οι φιλόσοφοι-βασιλείς, θα προστατεύουν οι φύλακες και θα συντηρούν ως αναφορά στην παραγωγή αγαθών υλικών και πνευματικών, οι δημιουργοί, δηλαδή οι τεχνίτες, οι επαγγελματίες, οι γεωργοί αλλά και οι γιατροί και οι καλλιτέχνες. Σκοπός και των τριών κατά αξίαν -και όχι κατά περιουσίαν- τάξεων, αναλόγων προς τα τρία μέρη της ψυχής, είναι η ευπραγία της πόλης και κατ'επέκτασιν η ευδαιμονία των πολιτών. Η πρώτη τάξη της πλατωνικής *Πολιτείας* η οποία ενσαρκώνει

* Ο Λαμπρινός Ευστ. Πλατυπόδης είναι Διδάσκων στο ΔΔΠΜΣ "Ηθική Φιλοσοφία" των Τμημάτων Φ.Π.Ψ. του Ε.Κ.Π.Α. & Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Επικοινωνία: Δημητρίου Πολορητή 9, Θρακομακεδόνες, 13676 Αθήνα, 6947378147, lplatypodis@gmail.com

τη σοφία και αντιστοιχεί στο λογικό μέρος της ψυχής σκοπό έχει να άρχει και προς τούτο διαπαιδαγωγείται. Η δεύτερη τάξη των φυλάκων, που αντιστοιχεί δε στο βουλευτικό μέρος της ψυχής, έχει ως σκοπό την ασφάλεια της πατρίδας και εκπαιδεύεται κυρίως για να αποκτήσει όλες τις αξίες που θα την καταστήσουν ενάρετη και ανδρεία (Tillich, 1976). Τελευταία η τάξη των δημιουργών, που αντιστοιχεί στο θυμοειδές της ψυχής, παράγει με την εργασία της τα αγαθά που έχει ανάγκη μια πολιτεία. Όλες οι τάξεις εργάζονται και συνεργάζονται για το καλό όλων. Το ζητούμενο για τον Πλάτωνα είναι η διάπλαση και η διαπαιδαγώγηση ελεύθερων πολιτών, ικανών να συγκροτήσουν την ιδανική πολιτεία, την *καλλίπολη*, όπως αναφέρει και τούτο δεν είναι δυνατόν χωρίς τη συμβολή της παιδείας, της εκπαίδευσης και της αγωγής, των μέσων δηλαδή, που καθιστούν τον άνθρωπο ολοκληρωμένο, σωματικά και ψυχικά τέλειο και υγιή. Η Παιδεία κατά τον Πλάτωνα είναι η τέχνη της περιστροφής της ψυχής από τον κόσμο του γίνεσθαι, τον αισθητό κόσμο, στον κόσμο των Ιδεών, του Όντος και της απόλυτης Αλήθειας. Αυτή η ολοκληρωτική στροφή της ψυχής προς το Αγαθό την καθιστά τέλεια και ισορροπημένη. Η εκμάθηση των τεχνών και η απόκτηση δεξιοτήτων από το άτομο δεν μπορεί παρά να συμπορεύεται και με την αρμονική ανάπτυξη της ψυχής του.

Οι μελέτες ως εκ τούτου σχετικά με την εκπαίδευση των φυλάκων και του φιλοσόφου- βασιλιά τόσο στην ελληνόγλωσση, όσο και στην ξενόγλωσση

βιβλιογραφία είναι πολυάριθμες και λίαν αξιολογες· γεγονός που ανταποκρίνεται και στη διάρθρωση του πλατωνικού κειμένου, αφού στα μισά από τα δέκα βιβλία της *Πολιτείας*, πέντε από τα δέκα, ήτοι στο 3^ο, 4^ο, 5^ο, 6^ο και 7^ο γίνεται αποκλειστικός λόγος για την εκπαίδευσή τους. Οι αναφορές του πλατωνικού κειμένου για τους δημιουργούς είναι ελάχιστες, πάντα σε σχέση με την έκταση του κειμένου, οι δε αναφορές σχετικά με την εκπαίδευσή τους σχεδόν μηδαμινές, ιδίως οι άμεσες. Το ίδιο δε συμβαίνει στους *Νόμους*, όπου γίνεται εμφανώς λόγος για την εκπαίδευση της τρίτης τάξης. Τα ερωτήματα που γεννώνται είναι πολλά. Πρώτον γιατί αφιερώνει ένα μεγάλο μέρος του έργου του ο Πλάτων στην εκπαίδευση των φυλάκων και του βασιλιά-φιλοσόφου και δεύτερον πώς είναι δυνατόν να μην ασχολείται εμφανώς με την εκπαίδευση της τρίτης τάξης της πολιτείας του, που τη θεωρεί από τα γραφόμενά του τη ραχοκοκαλιά της. Ως αναφορά στο πρώτο ερώτημα έχει απαντηθεί εκτενώς και πειστικά από την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Το μόνο που θα μπορούσαμε να επισημάνουμε, λαμβάνοντας υπόψη και τα ιστορικά αλλά και τα σύγχρονα δεδομένα είναι ότι ο Πλάτων είχε διαβλέψει το μέγεθος της ζημιάς που μπορούσαν να προξενήσουν οι πολιτικοί στις πόλεις τους όντας απαίδευτοι και αγράμματοι. Θέλησε λοιπόν, κατά τη γνώμη μας, να επισημάνει την ανάγκη να είναι πεπαιδευμένοι καλώς αυτοί που αποφασίζουν και διαχειρίζονται τις τύχες μιας ολόκληρης πόλης.

Το δεύτερο ερώτημα είναι αυτό που

συνιστά πρόκληση για κάθε νέα έρευνα που ευελπιστεί να φέρει στο φως κάτι το ελάχιστο νέο. Στο κορυφαίο έργο του ο Πλάτων για την Παιδεία και την εκπαίδευση θα μπορούσε να αγνοήσει το ρόλο της εκπαίδευσης στη διάπλαση της τρίτης τάξης, που εκ των πραγμάτων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ιδανική του πολιτεία; Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή με βάση πάντα το ίδιο το πλατωνικό κείμενο της *Πολιτείας* σε συνάρτηση όμως με το σύνολο έργο του φιλοσόφου (Taylor, 1992), ιδιαίτερα στα σημεία εκείνα που φωτίζει τις θέσεις του για την διάρθρωση, διοίκηση και ευπραγία της *καλλίπολης*. Στην *Πολιτεία* τον Πλάτωνα τον απασχολεί το ζήτημα της δικαιοσύνης, εξ ου και ο δεύτερος τίτλος του έργου, *Περί Δικαίου*. Η βασική προϋπόθεση για είναι οι άνθρωποι δίκαιοι και για να ζουν με δικαιοσύνη έγκειται στην πολιτεία τους (Taylor, 1992, 335-348). Αν η πολιτεία είναι δίκαιη τότε και οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να ζουν εν δικαίω. Το πρώτο που ορίζει ο Πλάτων για τη δίκαιη κοινωνία είναι συγκρότησή της από τρεις κατά αξίαν και όχι και κατά περιουσίαν τάξεις, καταναλογίαν της τριμερούς διάκρισης της ψυχής. Οι τάξεις αυτές είναι οι δημιουργοί, δηλαδή οι παραγωγοί αγαθών υλικών και πνευματικών· οι φύλακες, δηλαδή αυτοί που αναλαμβάνουν να προστατεύουν την πόλη από κάθε εσωτερικό και εξωτερικό κίνδυνο, και αυτοί που βοηθούν το έργο του βασιλιά και οι βασιλείς-φιλόσοφοι που ασκούν την εξουσία. Η ευδωχή του έργου των φυλάκων και του βασιλιά-φιλοσόφου

διασφαλίζεται μέσα από την άρτια εκπαίδευσή τους για την οποία η πολιτεία φροντίζει. Στο έργο αυτό της πολιτείας, αλλά και στην φιλομάθεια και την αγωγή των μελλοντικών ηγητόρων της αναφέρεται ο Πλάτων εκτενώς και με κάθε λεπτομέρεια.

Στο βιβλίο β' της *Πολιτείας* ο Πλάτων, μέσω πάντοτε των συμμετεχόντων στον φιλοσοφικό του διάλογο, μιλά για την τρίτη τάξη των δημιουργών· η συζήτηση δε άρχεται από τη διερεύνηση του κομβικού θέματος της αιτίας και του σκοπού της συγκρότησης της πολιτείας. *Γίγνεται τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πόλις, ὥς ἐγῶμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν <ὧν> ἐνδεής· ἢ τίν' οἶει ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίζειν; Οὐδεμίαν, ἦ δ' ὅς.* (Πλάτων, *Πολιτεία* 369 b5-8). [Η πολιτεία, είπα εγώ, μου φαίνεται πως γεννήθηκε, επειδή ο καθένας από εμάς δεν είναι σε θέση να εξοικονομεί μόνος του όλες του τις ανάγκες, αλλά του λείπουν πολλά· ή νομίζεις εσύ, πως άλλη στάθηκε η αρχή της κοινωνίας; Καμία άλλη. Μτφρ. Ι. Γρυπάρης]. Η πόλις κατά τον Πλάτωνα συγκροτήθηκε προκειμένου να αναπληρώσει όλα αυτά που λείπουν από τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά. Ο άνθρωπος δεν είναι ατάρκης και για τούτο το λόγο έχει την ανάγκη των άλλων, δηλαδή των αγαθών που του προσφέρουν οι άλλοι, όχι μόνο των υλικών· εδώ βέβαια αφορά κατά κανόνα στα υλικά αγαθά. Οι ανάγκες των ανθρώπων οδήγησαν στην ίδρυση πόλεων και οι πρώτες ανάγκες αφορούσαν στα βασικά υλικά αγαθά που χρειάζονται για να ζήσουν.

Ο κάθε άνθρωπος μέσα σε μια πόλη καλείται να κάνει μια δουλειά, να προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο για την ύπαρξη και την ευπραγία του. *Τί δέ; πότερον κάλλιον πράττοι ἂν τις εἷς ὢν πολλὰς τέχνας ἐργαζόμενος, ἢ ὅταν μίαν εἷς; Ὅταν, ἢ δ' ὅς, εἷς μίαν.* (Πλάτων, *Πολιτεία* 370 b4-6). [Και ποιο θα ήταν καλύτερο, να κάμει ένας άνθρωπος μόνος του πολλές δουλειές, ή να περιορίζεται σε μια μονάχα; Σε μια βέβαια μονάχα. Μτφρ. Ι. Γρυπάρης]. *Ἐκ δὴ τούτων πλείω τε ἕκαστα γίνεται καὶ κάλλιον καὶ ῥᾶον, ὅταν εἷς ἓν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ, σχολὴν τῶν ἄλλων ἄγων, πράττη. Παντάπασι μὲν οὖν.* (370 c3-6). [Ὡστε το συμπέρασμα είναι, πως και περισσότερη και καλύτερη και ευκολότερα γίνεται μια δουλειά, όταν ένας μόνος περιορίζεται αποκλειστικά σε ένα έργο, ανάλογο με τη φυσική του ικανότητα, και το κάνει τον καιρό που χρειάζεται, χωρίς να απασχολείται με τίποτε άλλο. Μτφρ. Ι. Γρυπάρης]. *Ἵμολογοῦμεν δέ που, εἰ μέμνησαι, ἀδύνατον ἓνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας.* (374a5-6). [Γιατί παραδεχθήκαμε, καθώς θα θυμάσαι βέβαια, πως είναι αδύνατο ένας και ο αυτός άνθρωπος να εξασκεῖ καλά πολλές τέχνες συγχρόνως]. *Καὶ τῶν ἄλλων ἐνὶ ἑκάστῳ ὡσαύτως ἐν ἀπεδίδομεν, πρὸς δ' ἐπεφύκει ἕκαστος καὶ ἐφ' ᾧ ἔμελλε τῶν ἄλλων σχολὴν ἄγων διὰ βίου αὐτὸ ἐργαζόμενος οὐ παριεῖς τοὺς καιροὺς καλῶς ἀπεργάσσεσθαι.* (374b9-374c2). [Το ίδιο και σε όλους τους άλλους αναθέσαμε μια μόνο εργασία, για εκείνη που είναι ο καθένας γεννημένος, για να την εξασκεῖ τέλεια σε όλη του τη ζωή, χωρίς να ανακατώνεται σε καμιά άλλη

και να παραμελεῖ τη δική του. Μτφρ. Ι. Γρυπάρης]. Είναι ως εκ τούτων εμφανές ότι η συγκρότηση της πόλης, της αναγκαίας συνθήκης για να ζουν οι πολίτες της με δικαιοσύνη και ευτυχισμένα οφείλεται στην εκπλήρωση της ανάγκης να ασχολείται ο καθένας με μια δουλειά, με ένα δηλαδή επάγγελμα, στο οποίο θα είναι αφιερωμένος και θα υπηρετεῖ με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Ο όρος «επάγγελμα» σημαίνει σύμφωνα με την ετυμολογία του-επάγγελμα <επαγγέλλομαι =υπόσχομαι- την υπόσχεση προσφοράς που δίνει ο πολίτης μέσω της εργασίας του στην πολιτεία (Σταματάκος,1990,355· Liddell & Scott τόμ.2^{ος},σ.195 και Μπαμπινιώτης,1998, σ.622). Η λέξη όμως επάγγελμα δεν απαντάται στην *Πολιτεία*, μόνο το *ἐπαγγελλόμενοι* και αυτό μόνο μια φορά. *Δεῖ δὴ, εἴπον, ἡμᾶς τοιόνδε νομίσαι περὶ αὐτῶν, εἰ ταῦτ' ἀληθὴ· τὴν παιδείαν οὐχ οἷαν τινὲς ἐπαγγελλόμενοί φασιν εἶναι τοιαύτην καὶ εἶναι* (518.b.6-8). [Πρέπει λοιπόν, αν είναι αυτά αληθινά, να παραδεχτούμε πως η παιδεία δεν είναι τέτοια όπως τη λένε πως είναι μερικοί που την έχουν επάγγελμά τους. Μτφρ. Ι. Γρυπάρης.] Η μετάφραση του ανωτέρω χωρίου δείχνει ότι το *ἐπαγγελλόμενοι* αναφέρεται στο επάγγελμα που δεν εκπληρώνουν ως θα έπρεπε οι ασκούντες αυτό, και φυσικά εννοεί τους Σοφιστές.

Ασκώ κάποιο επάγγελμα δε σημαίνει κατά τον Πλάτωνα της *Πολιτείας* ότι και ταυτόχρονα εκπληρώνω την υπόσχεσή μου προς την κοινωνία.

Το πρόβλημα για τον Πλάτωνα ήταν η εκπλήρωση της υπόσχεσης. Μπορεί να οραματίζεται και να σχεδιάζει την άριστη πολιτεία, παράλληλα όμως τον απασχολεί η ηθική και την παιδαγωγική διάστασή της· και τούτο γιατί γνωρίζει ότι μόνο κατάλληλα εκπαιδευμένοι πολίτες είναι δυνατόν να συγκροτήσουν και να πραγματώσουν μια τέτοια κοινωνία. Δεν πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε ότι το κεντρικό πρόσωπο των διαλόγων του και φορέας των ιδεών του, είναι δάσκαλος, παιδαγωγός, ο Σωκράτης. Ο όρος επάγγελμα σε όλο το πλατωνικό έργο μόνο δύο φορές, μια στον διάλογο *Ευθύδημος* και μια στον *Πρωταγόρα* και μάλιστα με την ίδια σημασία που έχει σήμερα και το ιδιαίτερο ηθικό περιεχόμενο, που αναφέρθηκε ανωτέρω. *Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἐστίν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐπαγγέλλομαι* (Πλάτων, *Πρωταγόρας* 319 a6 -7). [Αυτό λοιπόν είτε είναι Σωκράτης, το επάγγελμα το οποίο επαγγέλλομαι.] Επίσης και στα πέντε συνολικά χωρία που απαντώνται οι όροι *ἐπαγγέλλομαι* και *ἐπαγγελλομένη* στο έργο του Πρόκλου *Σχόλια εις την "Πολιτεία" του Πλάτωνος* έχουν τη σημασία της υπόσχεσης που εκπληρώνεται δια της άσκησης του επαγγέλματος (Πρόκλος, *Εἰς τὰς Πλάτωνος Πολιτείας Υπόμνημα*, I,49,7· I,54,22·I,269,15·I,290,15·II,72,5).

Συνεχίζοντας ο Πλάτωνας στο δεύτερο βιβλίο της *Πολιτείας* του αναφέρει μια πλειάδα επαγγελμάτων, προχωρώντας μάλιστα και σε λεπτομερείς διακρίσεις μεταξύ τους. Συγκεκριμένα αναφέρει τα επαγγέλματα του γε-

ωργού, του οικοδόμου, του υφαντή, του υποδηματοποιού, του ξυλουργού, του σιδηρουργού, του βουκόλου, του βοσκού, του μεταφορέα, του εμπόρου, του μεταπράτη και του ναυτικού (369e-371d). Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι διακρίνει το επάγγελμα του εμπόρου ως εισαγωγέα και εξαγωγέα αγαθών από αυτό του μεταπράτη, μεταπωλητή. *Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που τῶν τε εἰσαζόντων καὶ ἐξαζόντων ἕκαστα. οὗτοι δὲ εἰσὶν ἔμποροι* (370 a10-11). [Αλλά και από τους άλλους που έχουν αναλάβει την εισαγωγή και την εξαγωγή όλων των ειδών. Και είναι αυτοί που τους ονομάζουμε εμπόρους. Μτφρ. Ι. Γρυπάρης] *Καπήλους καλοῦμεν τοὺς πρὸς ὧν ἡν τε καὶ πρᾶσιν διακονοῦντας ἰδρυμένους ἐν ἀγορᾷ, τοὺς δὲ πλανήτας ἐπὶ τὰς πόλεις ἔμπορους* (371d5-7) [Μικροπωλητές καλούμε αυτούς κάνουν αγοραπωλησίες και είναι μόνιμα εγκατεστημένοι στην αγορά, ενώ αντιθέτως εκείνους που ταξιδεύουν από πολιτεία σε πολιτεία τους ονομάζουμε εμπόρους. Μτφρ. Ι.Γρυπάρης).

Ο Πλάτων αφού αναφερθεί στα κυριότερα επαγγέλματα που καλύπτουν τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων μιας πολιτείας συνεχίζει με την καταγραφή εκείνων των επαγγελμάτων που εξυπηρετούν άλλες ανάγκες. Συγκεκριμένα αναφέρει τους καλλιτέχνες, τους μουσικούς, τους ραψωδούς, τους ηθοποιούς, τους χορευτές, τους σκηνοθέτες, τους παιδαγωγούς, τις παραμάνες, τις κομμώτριες, τους κουρείς, τους μαγείρους και τους γιατρούς (373a-d). Επειδή δε γνωρίζει ότι είναι αδύνατον

να καταγράψει όλα τα επαγγέλματα που καλύπτουν κύριες και δευτερεύουσες ανάγκες, σε αρκετά χωρία του εν λόγω κειμένου του κάνει μνεία σε αυτά, χωρίς να τα κατονομάζει. *Ἡ τιν' ἄλλον τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτήν;* (369 d8-9) [*Ἡ καποιον ἄλλον επαγγελματία για τις τέτοιες ανάγκες (εστί-αση, ένδυση, υπόδηση) του σώματος.*] *Καὶ τοιοῦτοί τινες πολλοὶ δημιουργοί.* (370d5-6) [*Και ἄλλοι τέτοιοι πολλοὶ τεχνίτες*] *Καὶ ἄλλων προσδεῖσται τῶν ἐπιστημόνων τῆς περὶ τὴν θάλατταν ἐργασίας.* (371b1-2) [*Και θα χρειαστούμε καὲνά σωρὸ ἄλλους, που να γνωρίζουν ἀπὸ τις ἐργασίες της θάλασσας.* Μτφρ. Ι. Γρυπάρης.] *Σκευῶν τε παντοδαπῶν δημιουργοί, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν περὶ τὸν γυναικεῖον κόσμον.* (373 b8-c.1) [*Κατασκευαστές κάθε λογῆς ειδῶν και προπάντων του γεναικειῖου στολισμοῦ.* Μτφρ. Ι. Γρυπάρης.]

Η συγκρότηση της πόλης κατὰ τον Πλάτωνα οφείλεται στην ἀνάγκη των ἀνθρώπων να ἐξυπηρετεῖ ὁ ἓνας τον ἄλλο. Αυτὴ ἡ ἀνάγκη κατὰ πρῶτον ἐκπληρώνεται με τὴν ἀσκηση ἐνός και μοναδικού επαγγέλματος ἀπὸ τον καθένα. Ἐχοντας ἐπιχειρηματολογήσει, γιατί εἶναι καλύτερο ὁ κάθε πολίτης να ἀσκεῖ ἓνα και μόνο ἐπάγγελμα, ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω, τονίζει τις ἰδιαιτερότητες και τις διαφορές μεταξύ των ἀνθρώπων· γεγονός που δεν τους καθιστά καλούς ὅλους σε κάθε εἶδους ἐργασία. *Ἐννοῶ γὰρ καὶ αὐτὸς εἰπόντος σοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν ἡμῶν φύεται ἕκαστος οὐ πᾶν ὁμοίος ἑκάστῳ, ἀλλὰ διαφέρων τὴν φύσιν, ἄλλος ἐπ' ἄλλου ἔργου πράξει.* (370a7 -b2) [*Γιατί τώρα*

βάζω και ἐγὼ με το νου μου, ἐτσι ὅπως το λες, πρῶτα πως δε γεννιέται ὁ ἓνας ὁμοίος με τον ἄλλο, ἀλλὰ ἔχει διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ φύση ικανότητα παρὰ ἓνας ἄλλος γι'αυτὴ ἢ για κείνη τὴ δουλειά. Μτφρ.: Ι. Γρυπάρης]. Αυτὴ τὴ διαφορετικὴ φυσικὰ ικανότητα του καθενός ἀναλαμβάνει ἡ πολιτεία να ἀναγνωρίσει, καλλιεργήσει και ἀξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, μέσω του εκπαιδευτικοῦ συστήματός της.

Ὁ Πλάτων στην Πολιτεία του ἀξιῶνει παιδεία για ὅλους, στους δε *Νόμους* (A641b-c) διατυπώνει τὴ θέση ὅτι μια ἰδανικὴ πολιτεία ἔχει ως στόχο να καταστήσει ὅλους τους πολίτες της μορφωμένους. Οφείλουμε να κατανοήσουμε ὅτι ὁ Πλάτων δεν επικροτεῖ τὴ «λογικὴ» του ἀποκλεισμοῦ και των διακρίσεων, ὅπως τις ἐννοοῦμε σήμερα, ἀλλὰ μάχεται για τὴν ἐπικράτηση των «Αρίστων» του πνεύματος, ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι ἔχουν περισσότερες δυνατότητες, ὅταν ἡγούνται των πόλεων τους, να τις οδηγήσουν στην ευημερία και τελικῶς στην ευτυχία των πολιτῶν τους. Χαρακτηριστικό εἶναι τὸ χωρίο ἐκεῖνο τῆς *Πολιτείας* που ἀναφέρεται στην ἰσότητα μεταξύ των ἀνδρῶν και των γυναικῶν. *Οὐδὲν ἄρα ἐστίν, ὦ φίλε, ἐπιτήδευμα τῶν πόλιν διοικούντων γυναικὸς διότι γυνή, οὐδ' ἀνδρὸς διότι ἀνὴρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζώοιν, καὶ πάντων μὲν μετέχει γυνὴ ἐπιτηδευμάτων κατὰ φύσιν, πάντων δὲ ἀνὴρ, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀσθενέστερον γυνὴ ἀνδρός* (455 c6-d2). [*Δεν ὑπάρχει λοιπόν, φίλε μου, κανένα ἔργο ἀπαόσα ἀναφέρονται*

στη διοίκηση της πολιτείας που να ανήκει στη γυναίκα επειδή είναι γυναίκα, ούτε στον άνδρα επειδή είναι άνδρας, αλλά είναι το ίδιο μοιρασμένες οι φυσικές προδιαθέσεις και στα δύο φύλα, και το ίδιο είναι πλασμένη από τη φύση η γυναίκα να παίρνει μέρος σε όλα τα επιτηδεύματα, το ίδιο και ο άνδρας, μόνο πως σε όλα είναι η γυναίκα πιο αδύναμο πλάσμα από τον άνδρα. Μτφρ.: Ι. Γρυπάρης]. Ο Αθηναίος φιλόσοφος δεν μεριμνά για τα δικαιώματα και την εκπαίδευση των εκλεκτών, αλλά φροντίζει για την ευτυχία του όλου, και μέσα σε αυτό το όλον η κάθε τάξη, και ο καθένας έχει το ρόλο του ακόμα και ως αναφορά στην εκπαίδευσή του.

Η εκπαίδευση των δημιουργών στα πρώτα χρόνια είναι κοινή με των άλλων τάξεων και συμπεριλαμβάνει τη μουσική, τη γυμναστική και τα μαθηματικά. Οι δημιουργοί θα περιοριστούν σε εκείνες τις γνώσεις που τους είναι απαραίτητες για την επιτυχή ενασχόλησή τους με τις τέχνες και το εμπόριο. Επομένως μιλάμε για εξειδίκευση και κατάρτιση, δηλαδή πέραν της απόκτησης των βασικών γνώσεων, ανάπτυξη δεξιοτήτων έτσι ώστε να ανταποκριθούν στη φύση και τις ανάγκες του επαγγέλματός τους. Παράλληλα όμως οδηγούνται, σύμφωνα πάντα με τα λόγια του φιλοσόφου στο καλό, στο αγαθό, σε αυτό που πρέπει πάντα να τους χαρακτηρίζει και στον ατομικό και στον κοινωνικό τους βίο. *Καὶ εὐθὺς ἐκ παίδων λανθάνῃ εἰς ὁμοιότητά τε καὶ φιλίαν καὶ συμφωνίαν τῷ καλῷ λόγῳ ἄγουσα* (401d1-3). [Και έτσι ευθύς από

την παιδική ηλικία να οδηγούνται ανεπαίσθητα στην αγάπη και τη μίμηση του καλού και στη τέλεια αφομοίωση μαζί του. Μτφρ.: Ι. Γρυπάρης].

Ο μεγάλος αθηναίος φιλόσοφος δεν άφησε τίποτα στην τύχη του, πολύ μάλλον ζητήματα άπτονται της αξιοκρατίας, της πεμπτουσίας της δικαιοσύνης αλλά και της αρίστης πολιτείας. Δεν γινόταν κάποιος φύλακας, επειδή οι γονεῖς του ανήκαν στην τάξη των φυλάκων ή δεν παρέμενε κάποιος τεχνίτης εάν είχε χαρακτηριστικά των δυο άλλων ανωτέρων κατά πολιτικήν αξίαν τάξεων. *Καὶ ἐάν τε σφέτερος ἔκγονος ὑπόχαλκος ἢ ὑποσίδηρος γένηται, μηδενὶ τρόπῳ κατελεήσουσιν, ἀλλὰ τὴν τῇ φύσει προσήκουσαν τιμὴν ἀποδόντες ὥσουσιν εἰς δημιουργοὺς ἢ εἰς γεωργοὺς, καὶ ἂν αὖ ἐκ τούτων τις ὑπόχρυσος ἢ ὑπάργυρος φυῇ, τιμὴ σαντες ἀνάξουσι τοὺς μὲν εἰς φυλακὴν* (415b6-c4). [Και αν και δικό τους παιδί ακόμα βρεθεί νάχει τίποτα κράμα από χαλκό ή σίδηρο μέσα του, με κανένα τρόπο να μην το σπλαχνιστούν, αλλά να του δώσουν τη σειρά που του αξίζει από τη φυσική του κατασκευή και να το παραμερίσουν μες τους γεωργούς και τους τεχνίτες· κι αν απεναντίας βρεθεί κανείς από αυτούς τους τελευταίους με κάπως περισσότερο χρυσάφι ή ασήμι μέσα του, θα τους ανεβάσουν κατά την αξία του τον καθένα στην τάξη των φυλάκων ή των επικούρων. Μτφρ.: Ι. Γρυπάρης]. Η διασφάλιση της κοινωνικής κινητικότητας για τον Πλάτωνα ήταν η ασφαλιστική δικλείδα της αποτροπής φαινομένων νεποτισμού, φαυλότητας και αναξιοκρατίας.

Στην πλατωνική *Πολιτεία* η δικαιοσύνη και η ευδαιμονία της πόλης εξαρτάτο και από τον τρόπο που ο καθένας έκανε τη δουλειά του, *Τοῦτο νῦν ἦν ἡ δικαιοσύνη εἶναι, τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν* (433.b 4). [Και πραγματικώς, ότι αυτό είναι δικαιοσύνη, το να καταγίνεται κανείς μόνο με τη δουλειά του Μτφρ.: Ι. Γρυπάρης.] Ενώ αντιθέτως η πολυπραγμοσύνη είναι αδικία, *Πολυπραγμοσύνην ὄλεθρον εἶναι τῇ πόλει* (434.b 7) [Η πολυπραγμοσύνη είναι η καταστροφή της πολιτείας. Μτφρ.: Ι. Γρυπάρης] Η επαγγελματική ευσυνειδησία του καθενός διασφαλιζόταν πρώτον με τις ειδικές γνώσεις που είχε, πάντοτε σύμφωνα

με τη φύση του, τις κλίσεις και τις ιδιαιτερότητές του και κατά δεύτερον με την παιδεία του, την αγωγή που είχε λάβει για να είναι καλός, καγαθός πολίτης, γιατί η πλατωνική *Πολιτεία*, η ιδανική πολιτεία στηριζόταν στους πολίτες της, και όχι στους «κατ' επαγγελμα» πολιτικούς. Ο Πλάτων, κατά τη γνώμη μας, είναι ο πρώτος φιλόσοφος, που σε ένα φανταστικό δημιουργημα, μια ιδεώδη κοινωνία των αρίστων, εξυψώνει το επάγγελμα και συνακόλουθα τους ασκούντες τέλεια και υπεύθυνα αυτό, στο επίπεδο της ιδέας και μάλιστα της πιο εξέχουσας και σημαντικής στο εν λόγω έργο του, σε αυτό της δικαιοσύνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Βουδούρης, Κων., *Ψυχή και Πολιτεία, έρευνα επί της πολιτικής φιλοσοφίας του Πλάτωνα*, 1970, Αθήνα:Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν.Σαριπόλου.
- Μπαμπινιώτη, Γ., *Λεξικό Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998, σ. 642.
- Πλάτων, *Πολιτεία*, πρ. Ευάγγελος Παπανούτσος, μτφρ.:Ι.Γρυπαρης, τόμοι 1^{ος} & 2^{ος}, α.χ., Αθήνα:Ι.Ζαχαρόπουλος.
- Πρόκλος, *Εἰς τὰς Πλάτωνος Πολιτείας Υπόμνημα*, 2 vols.", Ed. Kroll, W. Leipzig: Teubner, 1:1899; 2:1901, Repr. 1965.
- Ρουσσώ, Ζ. Ζ., (χ.χ). Αιμίλιος ή Περί Αγωγής, μτφρ.: Στ.Βουρδουμπά, Αθήνα.
- Σταματάκου, *Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, Βιβλιοπρομηθευτική, Αθήνα 1990, σ. 355.
- Henry G. Liddell-Robert Scott, *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσας*, μεταφρασθέν εκ της αγγλικής εις την Ελληνικήν υπό Ξενοφώντος Π. Μόσχου, δια πολλών δε Βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασία Μιχαήλ Κωνσταντινίδου, τόμ. I-V, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1929, τόμ. II, σ. 195.
- Plato, *Respublica* (0059: 030) *Platonis opera*, vol. 4", Ed. Burnet, J. "Oxford: Clarendon Press, 1902, Repr. 1968.
- Tayllor, A.E., *Πλάτων, Ο Άνθρωπος και το Έργο του*, 1992, Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Tillich, P., *Το θάρος της υπάρξεως*, μτφρ.: Χ.Μαλεβίτσης, 1976, Αθήνα: Δωδώνη.